

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

**PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY
WOBEC KOBIET
w tym kobiet starszych
i kobiet z niepełnosprawnościami**

Anna Błaszczak

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

19 listopada 2013 r.

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

DEFINICJA, ŹRÓDŁA i SKALA PRZEMOCY

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

1. Przemoc wobec kobiet stanowi **naruszenie podstawowych praw i wolności człowieka** bez względu na to kto jest sprawcą przemocy i w jakich okolicznościach dochodzi do aktów przemocy.

Definicja, źródła i skala przemocy

- w obowiązujących aktach prawnych i innych dokumentach programowych dotyczących zapobiegania i zwalczania przemocy należy uwzględnić **specyfikę przemocy ze względu na płeć**, mając na uwadze, że kobiety są bardziej niż mężczyźni narażone na ten rodzaj przemocy;
- niezbędne jest **poszerzenie definicji „przemocy w rodzinie”** zawartej w u.p.p.r., tak aby dotyczyła ona również aktów przemocy dokonanych **przez byłych partnerów**. W konsekwencji należy uznać, że do przemocy w rodzinie dochodzi również w sytuacji, gdy kobieta i mężczyzna już ze sobą nie mieszkają.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

2. Przemoc wobec kobiet ma **podłoże dyskryminacyjne**, które wyraża się w przekonaniu o stereotypowo drugorzędnej roli kobiet.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

- niezbędne jest prowadzenie **kampanii społecznych i edukacyjnych** uwrażliwiających społeczeństwo na problem przemocy wobec kobiet jako przejawu nierównego traktowania i pogwałcenia podstawowych praw człowieka. W kampaniach społecznych należy zwrócić szczególną uwagę na specyficzne problemy **kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami**.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

3. Kobiety starsze i kobiety z niepełnosprawnościami są **wielokrotnie bardziej narażone na przemoc**, w tym przemoc instytucjonalną.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

- w ustawie o równym traktowaniu należy uwzględnić **definicję „dyskryminacji wielokrotnej”** oraz ustanowić środki ochrony przed tym typem dyskryminacji.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

4. System przeciwdziałania przemocy w rodzinie **nie uwzględnia specyficznej sytuacji** kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

- w formularzu Niebieskiej Karty należy w sposób wyraźny **wyodrębnić takie kategorie jak niepełnosprawność, czy podeszły wiek ofiary przemocy**. Na tej podstawie, a także w oparciu o prowadzone cyklicznie badania i analizy konieczne jest publikowanie danych na temat skali i charakteru zjawiska przemocy wobec kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami;
- programy wsparcia ofiar przemocy, w tym przemocy domowej, powinny uwzględniać **specyficzne potrzeby kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami**.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

5. Kobiety starsze i kobiety z niepełnosprawnościami **rzadziej niż inne ofiary** zgłaszają przypadki przemocy domowej.

Definicja, źródła i skala przemocy

- osoby i instytucje odpowiedzialne za przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet powinny **zwrócić szczególną uwagę na sytuację kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami**. Urzędnicy, przedstawiciele służb oraz organizacji pozarządowych pracujący z ofiarami przemocy powinni odbyć specjalne szkolenie dotyczące specyfiki pracy z osobami niepełnosprawnymi oraz osobami w podeszłym wieku.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Definicja, źródła i skala przemocy

6. Zjawisko przemocy wobec kobiet oraz kosztów tej przemocy jest wciąż **niewystarczająco zbadane**.

Definicja, źródła i skala przemocy

- badania zjawiska przemocy wobec kobiet **powinny mieć charakter cykliczny i nie mogą ograniczać się jedynie do problemu przemocy domowej**. W celu zwiększenia efektywności działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet niezbędna jest regularna kontrola skuteczności środków prawnych ustanowionych w celu eliminacji tego zjawiska.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

ZAPOBIEGANIE PRZEMOCY

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

1. Do chwili obecnej nie powstała **spójna, dalekosiężna polityka państwa** w obszarze zapobiegania i zwalczania przemocy ze względu na płeć.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- niezbędne jest zapewnienie **prawnych środków ochrony również w przypadku stosowania przemocy na uczelniach, w szkołach czy w działalności sportowej kobiet i dziewcząt a także w sytuacjach, które nie dotyczą stosunku pracy (...)** W celu zwiększenia ochrony kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami szczególne środki ochrony prawnej powinny być zapewnione w sytuacji stosowania przemocy w domach pomocy społecznej i innych instytucjach opiekuńczo-rehabilitacyjno-leczniczych.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- samorządowe programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie powinny być konstruowane **w oparciu o Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie**. Równocześnie należy zabezpieczyć środki na realizację tych programów.

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- należy **zwiększyć rolę organizacji pozarządowych** w politykach i programach przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć,
- niezbędne jest zwiększenie liczby zespołów interdyscyplinarnych, w których pracują przedstawiciele organizacji pozarządowych.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

2. Wciąż niewystarczająca jest **wiedza pracowników służb** zajmujących się zapobieganiem i zwalczaniem przemocy wobec kobiet.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- szkolenia dla członków służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy ze względu na płeć powinny uwzględniać informacje na temat mechanizmu stosowania przemocy i stereotypów związanych ze stosowaniem przemocy domowej, środków prawnych i dostępnych form pomocy dla kobiet, w tym kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami...

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- ... szkolenia powinny być dostępne dla urzędników administracji rządowej i samorządu terytorialnego, funkcjonariuszy Policji, pracowników prokuratury, sądów czy opieki społecznej, **ale również dla osób niezaangażowanych bezpośrednio w przeciwdziałanie przemocy, które mogą jednak zetknąć się z tym problemem w pracy zawodowej**, jak np. personel medyczny czy osoby zawodowo zajmujące się opieką nad kobietami starszymi lub kobietami z niepełnosprawnościami;

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- niezbędne jest wypracowanie **procedur postępowania w ośrodkach służby zdrowia**, w szczególności dla lekarzy poszczególnych specjalności i lekarzy rodzinnych oraz pozostałego personelu szpitala w zakresie rozpoznawania i reagowania na potrzeby kobiet ofiar przemocy, w szczególności kobiet z niepełnosprawnościami i kobiet starszych;
- policjanci oraz wszyscy, którzy pracują z ofiarami i sprawcami przemocy, obligatoryjnie powinni być **pod opieką psychologów oraz objęci superwizją**.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

3. Jedną z przyczyn bierności wobec problemu przemocy wobec kobiet jest **niska świadomość społeczna.**

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- konieczne jest uwzględnienie w podstawie **programowej kształcenia ogólnego** treści przeciwdziałających stereotypom, przemocy, w tym przemocy seksualnej, na którą narażone są również nastolatki;
- niezbędne jest przygotowywanie **kampanii edukacyjnych, informacyjnych oraz warsztatów dla młodzieży i nauczycieli;**

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Zapobieganie przemocy

- istotne jest także **uwrażliwianie dziennikarzy** na to, jak ważne jest zwalczanie stereotypów i potępienie sprawców przemocy wobec kobiet w mediach oraz rzetelne prezentowanie spraw związanych z przemocą wobec kobiet, zwracając także uwagę na grupy kobiet szczególnie narażonych na przemoc, czyli kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

OCHRONA i WSPARCIE

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

1. Ofiarom przemocy niezbędna jest profesjonalna i kompleksowa pomoc.

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- zgodnie z zaleceniami Rady Europy należy zapewnić **dostęp do specjalistycznych ośrodków pomocowych dla kobiet – ofiar przemocy**, dostosowanych dla kobiet z niepełnosprawnościami i kobiet starszych - przynajmniej jeden na 50 000 kobiet. Powinny one być finansowane przez państwo, działać stale, transparentnie, zatrudniając personel wykwalifikowany w świadczeniu pomocy kobietom, w tym kobietom z niepełnosprawnościami i kobietom starszym – ofiarom przemocy (...).

Ochrona i wsparcie

- funkcjonariusze Policji będąc często pierwszymi osobami odbierającymi informację o sytuacji przemocowej **powinni traktować takie informacje jako priorytetowe** niezależnie od osoby zgłaszającej. Istotna jest w tym wypadku szybka ocena sytuacji i udzielenie natychmiastowej, niezbędnej pomocy (jeżeli jest taka potrzeba zapewnienie transportu do najbliższego szpitala bądź ośrodka pomocowego) udzielając jednocześnie istotnych informacji ofierze (przysługujące środki prawne czy dostępne ośrodki pomocowe);

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- należy udostępnić i odpowiednio wypromować **ogólnokrajowy, całodobowy, bezpłatny telefon dedykowany kobietom - ofiarom przemocy**, w celu udzielania porad dzwoniącym oraz umożliwienia powiadomienia odpowiednich służb w sytuacjach nagłych, zagrażających życiu lub zdrowiu. Osoby obsługujące linię telefoniczną powinny być przeszkolone z zakresu specyficznych potrzeb kobiet z poszczególnymi niepełnosprawnościami i kobiet starszych.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

2. Warunkiem skutecznej ochrony i wsparcia kobiet – ofiar przemocy jest ich **usamodzielnienie**. Problem ten dotyczy w szczególności kobiet starszych i kobiet z niepełnosprawnościami.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- udzielanie **preferencyjnych pożyczek** kobietom - ofiarom przemocy bądź wypłata pomocy finansowej w sytuacjach kryzysowych (w Australii wypłaty dokonywane są z federalnej agencji pomocy społecznej; w Ghanie utworzono specjalny fundusz wsparcia dla ofiar przemocy domowej ze środków publicznych i dotacji prywatnych);

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

3. Członkom służb **brakuje narzędzi umożliwiających skuteczną pomoc kobietom – ofiarom przemocy i realizację obowiązków ustawowych.**

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- projekt partnerski, koordynowany przez Komendę Główną Policji w Warszawie (...) w ramach projektu opracowany zostanie **podręcznik dla policjantów**, który następnie będzie wykorzystany w procesie kształcenia oraz doskonalenia zawodowego policjantów realizujących w poszczególnych krajach Unii Europejskiej zadania z zakresu ograniczania i zapobiegania przemocy w rodzinie (przemocy wobec kobiet);

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- publikowanie przez Ministerstwo Sprawiedliwości na swojej stronie internetowej **wzorów wniosków dla kuratorów o zarządzenie wykonania kary** wobec sprawców przemocy w rodzinie, których kary zostały uprzednio warunkowo zawieszane (...);

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- porozumienie dotyczące funkcjonowania telefonu interwencyjno-informacyjnego dla osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie działającego w ramach ogólnopolskiego pogotowia dla ofiar przemocy w rodzinie „Niebieska linia” pomiędzy Ministerstwem Sprawiedliwości, Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Komendą Główną Policji (...).

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

4. Zbyt małą wagę przywiązuje się do **zmiany postaw sprawców przemocy wobec kobiet.**

Ochrona i wsparcie

- konieczne jest ciągle zwiększanie świadomości przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, tak aby **zwiększyć liczbę orzeczeń nakazujących uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych**. Istotne jest także każdorazowe uświadomienie oskarżonemu, że udział w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych może istotnie wpłynąć na ocenę ich sytuacji procesowej. Ponadto, udział sprawców przemocy domowej w tego rodzaju programach należy umożliwić nie tylko w postępowaniu karnym;

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Ochrona i wsparcie

- należy także zwrócić większą uwagę na **tworzenie ośrodków dla sprawców przemocy domowej**, nie zaś tylko dla osób doświadczających przemocy, współpracując w tym zakresie z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy wobec kobiet.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

SKUTECZNE ŚCIGANIE SPRAWCÓW

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

1. Przemoc ze względu na płeć godzi w podstawowe prawa i wolności człowieka, dlatego **ścigana jest z urzędu bez konieczności zgłoszenia wniosku przez ofiarę przestępstwa.**

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

- istotne jest rozpowszechnianie wśród organów ścigania i członków służb **wiedzy o trybie ścigania przestępstw stanowiących przemoc ze względu na płeć** i związanych z tym obowiązków funkcjonariuszy publicznych.

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

2. Niewystarczająco chronione są **prawa małoletnich pokrzywdzonych.**

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

- należy rozważyć nowelizację przepisów Kodeksu karnego, tak aby umożliwić **skuteczne wszczęcie postępowania po osiągnięciu pełnoletności przez ofiarę** przestępstw tj.: przemoc seksualna, małżeństwa przymusowe, okaleczanie żeńskich narządów płciowych, wymuszona aborcja i sterylizacja

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

3. W obowiązującym systemie zwalczania przemocy domowej **brakuje skutecznego, możliwego do natychmiastowego zastosowania środka izolacji sprawcy przemocy w rodzinie od ofiary, również w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia.**

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

- przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu przestępstw polegających na groźeniu lub użyciu przemocy wobec kobiet należy brać pod uwagę, czy zostały one popełnione **wobec osób najbliższych lub ze względu na płeć ofiary;**

Skuteczne ściganie sprawców

- przy ocenie znamion przestępstwa zgwałcenia istotne w świetle postanowień Konwencji jest branie pod uwagę **zasady autonomii seksualnej, nie zaś wolności seksualnej** – a więc oceniając, czy kontakt seksualny był dobrowolny istotna jest odpowiedź na pytanie, czy pokrzywdzona wyraziła w sposób niewymuszony zgodę, a nie jedynie odpowiedź na pytanie, czy pokrzywdzona w sposób wyraźny się jemu sprzeciwiła. Kwestia ta ma istotne znaczenie w postępowaniu dowodowym;

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Skuteczne ściganie sprawców

- w związku z małą liczbą orzeczeń nakazujących sprawcy przemocy opuszczenie mieszkania zajmowanego wspólnie z ofiarą przemocy domowej, istotne jest poszerzenie wiedzy sędziów o tym, na czym polega skuteczna pomoc takim osobom i jak istotna jest izolacja sprawcy od ofiary, a także orzekanie tego rodzaju środków karnych i zapobiegawczych nie tylko w sprawach dotyczących przestępstwa znęcania się, ale także i innych przestępstw przeciwko osobom najbliższym.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Dziękuję za uwagę!

Anna Błaszczak

Zespół Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

e-mail: a.blaszczak@brpo.gov.pl

www.rpo.gov.pl